TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. rugsėjo 12 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė – Imigracijos politika – Teisė į šeimos susijungimą – Direktyva 2003/86/EB – 16 straipsnio 3 dalis – Atsisakymas pratęsti globėjo leidimą gyventi šalyje – Pasekmės – Atsisakymas pratęsti šeimos narių leidimus gyventi šalyje – Nuo jų nepriklausanti priežastis – Nepilnamečių vaikų buvimas – 15 straipsnio 3 dalis – Atskiro leidimo gyventi šalyje išdavimo sąlygos – „Itin sunkių aplinkybių“ sąvoka – Apimtis – 17 straipsnis – Individualios situacijos nagrinėjimas – Teisė būti išklausytam“

Byloje C-63/23

dėl *Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n.º 5 de Barcelona* (Barselonos provincijos administracinis teismas Nr. 5, Ispanija) 2023 m. sausio 9 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2023 m. vasario 6 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Sagrario,

Joaquín,

Prudencio

prieš

Subdelegación del Gobierno en Barcelona,

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas E. Regan (pranešėjas), teisėjai I. Jarukaitis ir D. Gratsias,

generalinis advokatas J. Richard de la Tour,

posėdžio sekretorė L. Carrasco Marco, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2024 m. sausio 17 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– Sagrario ir jos dviejų nepilnamečių vaikų, atstovaujamų *abogado* E. Leiva Vojkovic,

* Proceso kalba: ispanų.

– Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos I. Herranz Elizalde,

– Europos Komisijos, atstovaujamos I. Galindo Martín ir J. Hottiaux,

susipažinęs su 2024 m. kovo 7 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą (OL L 251, 2003, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 224) 15 straipsnio 3 dalies ir 17 straipsnio bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 ir 24 straipsnių, taip pat 33 straipsnio 1 dalies ir 47 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant šeimos motinos ir jos dviejų nepilnamečių vaikų, kurie visi yra trečiosios šalies piliečiai, ginčą su *Subdelegación del Gobierno en Barcelona* (Vyriausybės atstovas Barselonoje, Ispanija) (toliau – kompetentinga nacionalinė institucija) dėl atsisakymo pratęsti jų leidimus gyventi šalyje, išduotus dėl šeimos susijungimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 2003/86

3 Direktyvos 2003/86 2, 4, 6 ir 15 konstatuojamosiose dalyse įtvirtinta:

„(2) Laikantis daugelyje tarptautinės teisės dokumentų įrašyto įsipareigojimo saugoti šeimą ir gerbti šeimos gyvenimą, turėtų būti imamasi priemonių dėl šeimos susijungimo. Ši direktyva gerbia pagrindines teises ir laikosi principų, pripažintų, visų pirma, [1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos] Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos [toliau – EŽTK] 8 straipsnyje bei [Chartijoje].

<…>

(4) Šeimos susijungimas yra būtinas, kad būtų galimas šeimos gyvenimas. Jis padeda kurti sociokultūrinį stabilumą, palengvinantį trečiųjų šalių piliečių integraciją valstybėje narėje, o tai padeda siekti ekonominės ir socialinės sanglaudos, vieno iš pagrindinių Sutartyje nurodytų [Europos] Bendrijos tikslų.

<…>

(6) Šeimai saugoti ir šeimos gyvenimui kurti ar išlaikyti, remiantis bendrais kriterijais, turėtų būti nustatytos materialinės sąlygos naudotis teise į šeimos susijungimą.

<…>

(15) Šeimos narių integracija turėtų būti skatinama. Tuo tikslu atitinkamomis sąlygomis jiems turėtų būti suteikiamas nuo globėjo nepriklausomas statusas, ypač santuokai ir partnerystei iširus, ir teisė į švietimą, darbą ir profesinį mokymą tomis pačiomis sąlygomis kaip ir asmeniui, su kuriuo jie susijungia.“

4 Šios direktyvos I skyriaus „Bendrosios nuostatos“ 1 straipsnyje nustatyta:

„Šios direktyvos tikslas – nustatyti valstybių narių teritorijoje teisėtai gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams naudojimosi šeimos susijungimo teise sąlygas.“

5 Šios direktyvos šio skyriaus 2 straipsnyje nustatyta:

„Šioje direktyvoje:

<…>

c) „globėjas“ – trečiosios šalies pilietis, teisėtai gyvenantis valstybėje narėje ir pateikiantis prašymą [dėl šeimos susijungimo] arba kurio šeimos nariai prašo šeimos susijungimo, kad prisijungtų prie jo;

d) „šeimos susijungimas“ – valstybėje narėje teisėtai gyvenančio trečiosios šalies piliečio šeimos narių atvykimas ir gyvenimas toje valstybėje narėje, kad būtų išsaugota šeima, nepaisant ar šeimos santykiai atsirado prieš atvykstant tam gyventojui, ar jam atvykus;

<…>“

6 Minėtos direktyvos 15 straipsnis, esantis VI skyriuje „Šeimos narių atvykimas ir gyvenimas“, suformuluotas taip:

„1. Ne vėliau kaip po penkerių gyvenimo metų, ir jei šeimos nariui leidimas gyventi nebuvo suteiktas dėl kitų priežasčių nei šeimos susijungimas, sutuoktinis arba nesusituokęs partneris ir pilnametystės sulaukęs vaikas turi teisę, jei reikia – pagal prašymą, į atskirą leidimą gyventi, nepriklausomą nuo globėjo.

Valstybės narės gali riboti pirmoje pastraipoje nurodyto leidimo gyventi išdavimą sutuoktiniui arba nesusituokusiam partneriui tais atvejais, kai šeimos ryšiai nutrūksta.

2. Valstybės narės atskirą leidimą gyventi gali išduoti suaugusiems vaikams ir tiesiosios aukštutinės giminystės linijos giminėms, kuriems taikoma 4 straipsnio 2 dalis.

3. Atskiras leidimas gyventi, jei reikia – pagal prašymą, gali būti išduodamas asmenims, atvykusiems dėl šeimos susijungimo, našlystės, santuokos nutraukimo, gyvenimo skyriumi (separacijos) ar pirmojo giminystės laipsnio tiesiąja aukštutine ar žemutine linija giminių mirties atveju. Valstybės narės numato nuostatas, užtikrinančias atskiro leidimo gyventi suteikimą itin sunkių aplinkybių atveju.

4. Nacionalinė teisė nustato atskiro leidimo gyventi suteikimo ir galiojimo trukmės nustatymo sąlygas.“

7 Direktyvos 2003/86 VII skyriuje „Sankcijos ir teisės gynimo būdai“ esančio 16 straipsnio 3 dalyje numatyta:

„Valstybės narės gali panaikinti ar atsisakyti atnaujinti šeimos nario leidimą gyventi tais atvejais, kai globėjo leidimo gyventi trukmė baigiasi ir šeimos narys dar neturi atskiro leidimo gyventi pagal 15 straipsnį.“

8 Šios direktyvos šiame skyriuje esančiame 17 straipsnyje nustatyta:

„Valstybės narės, atmesdamos prašymą, panaikindamos ar atsisakydamos atnaujinti leidimą gyventi arba spręsdamos klausimą dėl globėjo ar jo šeimos nario išsiuntimo, deramai atsižvelgia į asmens šeimos santykių pobūdį ir tvirtumą, jo gyvenimo valstybėje narėje trukmę, šeimos, kultūrinių ir socialinių ryšių su jo ar jos kilmės šalimi buvimą.“

Direktyva 2004/38/EB

9 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46), 13 straipsnio „Gyvenimo šalyje teisės išlikimas šeimos nariams skyrybų, santuokos anuliavimo ar registruotos partnerystės nutraukimo atvejais“ 2 dalyje numatyta:

„Nepažeidžiant antros pastraipos, Sąjungos piliečio išsiskyrimas, santuokos panaikinimas ar jo registruotos partnerystės pagal 2 straipsnio 2 dalies b punktą nutraukimas neturi įtakos jo šeimos narių, kurie nėra valstybės narės piliečiai, [teisei gyventi šalyje,] jei:

<…>

c) tai apsprendė [lėmė] ypač sunkios aplinkybės, pvz., smurtas šeimoje, išlaikant santuoką arba registruotą partnerystę, <…>

<…>“

Direktyvos 2003/86 taikymo gairės

10 2014 m. balandžio 3 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą taikymo gairių (COM(2014) 210 *final*) 5.3 punktas „Galimybė gauti atskirą leidimą gyventi“ suformuluotas taip:

„15 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad ne vėliau kaip po penkerių gyvenimo metų, jei šeimos nariui leidimas gyventi nebuvo suteiktas dėl kitų priežasčių, [valstybė narė] gavusi prašymą privalo išduoti atskirą leidimą gyventi sutuoktiniui arba nesusituokusiam partneriui ir pilnametystės sulaukusiam vaikui. Gyvenimas turėtų būti suprantamas kaip teisėtas buvimas ir [Europos] Komisija pabrėžia, kad [valstybė narė] turi teisę leidimą suteikti anksčiau. Jeigu santykiai pasibaigia, teisė į atskirą leidimą gyventi bet kokiu atveju turi būti suteikta sutuoktiniui ar nesusituokusiam partneriui, bet [valstybė narė] turi teisę jo nesuteikti suaugusiam

vaikui. 15 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad sąlygos nustatomos pagal nacionalinę teisę, o 15 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad santykių pabaiga gali būti suvokiama kaip apimanti našlystę, gyvenimą skyriumi, santuokos nutraukimą, mirtį ir pan.

15 straipsnio 2 ir 3 dalimis (pirmu sakiniu) [2 dalimi ir 3 dalies pirmu sakiniu] [valstybėms narėms] suteikiama teisė atskirą leidimą gyventi [šalyje] bet kuriuo metu išduoti suaugusiems vaikams ir tiesiosios aukštutinės giminystės linijos giminėms, kuriems taikoma 4 straipsnio 2 dalis, ir, jei pateikiamas prašymas, visiems asmenims, atvykusiems dėl šeimos susijungimo, našlystės, santuokos nutraukimo, gyvenimo skyriumi ar pirmojo giminystės laipsnio tiesiąja aukštutine ar žemutine linija giminių mirties atveju.

15 straipsnio 3 dalyje (antrame sakinyje) nurodyta, kad [valstybė narė] privalo išduoti atskirą leidimą gyventi itin sunkių aplinkybių atveju visiems šeimos nariams, atvykusiems dėl šeimos susijungimo. [Valstybė narė] privalo šiuo tikslu nustatyti nacionalinės teisės nuostatas. Itin sunkios aplinkybės turi kilti dėl šeimos padėties ar jos iširimo, bet ne dėl sunkumų, susijusių su kitomis priežastimis. Itin sunkių aplinkybių pavyzdžiai gali būti, pavyzdžiui, smurtas šeimoje prieš moteris ir vaikus, tam tikri priverstinės santuokos atvejai, moterų lytinių organų žalojimo pavojus ar atvejai, kai šeimos narys patektų į ypač sunkią šeiminę padėtį, jei būtų priverstas grįžti į kilmės šalį.“

Ispanijos teisė

11 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos 2000 m. sausio 11 d. *Ley Orgánica 4/2000 sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social* (Pagrindinis įstatymas Nr. 4/2000 dėl užsieniečių teisių ir laisvių Ispanijoje ir jų socialinės integracijos) (BOE, Nr. 10, 2000 m. sausio 12 d., p. 1139) 19 straipsnyje nustatyta:

„1. Leidimas gyventi šalyje dėl šeimos susijungimo, išduotas globėjo sutuoktiniui ir vaikams, kai jie tampa darbingo amžiaus, suteikia jiems teisę dirbti, nesant reikalo atlikti kitų administracinių veiksmų.

2. Globėjo sutuoktinis gali gauti atskirą leidimą gyventi šalyje, jei turi pakankamai finansinių lėšų savo poreikiams patenkinti.

Tuo atveju, kai globėjo sutuoktinė patyrė smurtą dėl lyties, ji gali gauti atskirą leidimą gyventi šalyje ir dirbti, neatsižvelgiant į tai, ar įvykdyta ankstesnė sąlyga, jeigu buvo priimta nutartis dėl jos apsaugos arba, nesant tokios nutarties, – *Ministerio Fiscal* [prokuratūra, Ispanija] pranešimas, kuriame nurodoma esant smurto dėl lyties požymių.

3. Globėjo vaikai gali gauti atskirą leidimą gyventi šalyje, kai sulaukia pilnametystės ir turi pakankamai finansinių lėšų savo poreikiams patenkinti.

4. Finansinių lėšų, laikomų pakankamomis, kad globėjo šeimos nariai galėtų gauti atskirus leidimus gyventi šalyje, forma ir suma nustatoma teisės aktuose.

5. Globėjo mirties atveju jo šeimos nariai gali gauti atskirą leidimą gyventi šalyje tam tikromis sąlygomis.“

12 2011 m. balandžio 20 d. *Real Decreto 557/2011 por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000, tras su reforma por Ley Orgánica 2/2009* (Karaliaus dekretas Nr. 557/2011, kuriuo patvirtinamos Pagrindinio įstatymo Nr. 4/2000, iš dalies pakeisto Pagrindiniu įstatymu Nr. 2/2009, įgyvendinimo taisyklės) (BOE, Nr. 103, 2011 m. balandžio 30 d., p. 43821) (toliau – Karaliaus dekretas Nr. 557/2011) 59 straipsnyje „Globėjo šeimos narių gyvenimas šalyje atskirai nuo globėjo“ numatyta:

„1. Globėjo sutuoktinis arba partneris gali gauti atskirą leidimą gyventi šalyje ir leidimą dirbti, jeigu atitinka vieną iš toliau nurodytų sąlygų ir neturi skolų mokesčių ar socialinės apsaugos institucijoms:

a) turi pakankamai finansinių lėšų, kad jam būtų suteiktas leidimas laikinai gyventi šalyje neužsiminant ūkine veikla;

b) nuo prašymo pateikimo dienos turi vieną ar daugiau darbo sutarčių, kuriose numatytas darbo užmokestis nėra mažesnis už tos profesijos mėnesinį minimalųjį darbo užmokestį už teisės aktais nustatytą darbo dieną arba už darbo užmokestį, nustatytą pagal taikytiną kolektyvinę sutartį;

c) atitinka atskirų leidimo laikinai gyventi šalyje ir dirbti išdavimo sąlygas.

<…>

2. Be to, sutuoktinis arba partneris gali gauti atskirą leidimą gyventi šalyje ir dirbti šiais atvejais:

a) kai santuokiniai santykiai, kurie buvo gyvenimo šalyje pagrindas, nutrūksta dėl gyvenimo skyrium (separacijos), skyrybų, partnerystės registracijos panaikinimo arba porai nustojus gyventi kartu, jeigu įrodoma, kad Ispanijoje kartu su globėjo sutuoktiniu ar partneriu (-e) išgyventa kartu ne trumpiau kaip dvejus metus;

b) jeigu moteris patiria smurtą dėl lyties – nuo tada, kai buvo priimta teismo nutartis dėl jos apsaugos, arba, nesant tokios nutarties, – prokuratūros pranešimas, kuriame nurodoma esant smurto dėl lyties požymių. Tai taikoma ir tuo atveju, kai sutuoktinis ar partneris nukentėjo nuo nusikaltimo dėl smurtinio elgesio šeimoje, kai yra priimta teismo nutartis dėl nukentėjusiojo apsaugos arba, nesant tokios nutarties, – prokuratūros pranešimas dėl smurtinio elgesio šeimoje.

Pagal šią dalį pateiktų prašymų nagrinėjimui teikiama pirmenybė, o atskiras leidimas gyventi šalyje ir dirbti galioja penkerius metus;

c) globėjo mirties atveju.

3. Pirmesnėje dalyje nurodytais atvejais, kai dėl šeimos susijungimo atvyksta ne tik sutuoktinis ar partneris, bet ir kiti šeimos nariai, jie išsaugo išduotą leidimą gyventi šalyje, ir atnaujinant leidimą gyventi šalyje dėl šeimos susijungimo yra priklausomi nuo šeimos nario, su kuriuo jie gyvena.

4. Vaikai ir nepilnamečiai, kurių teisinis atstovas yra globėjas, gauna atskirą leidimą gyventi šalyje, kai sulaukia pilnametystės ir jeigu gali įrodyti, kad yra patekę į vieną iš šio straipsnio 1 dalyje aprašytų situacijų, arba kai jie sulaukia pilnametystės pragyvenę Ispanijoje penkerius metus.

<…>“

13 Karaliaus dekreto Nr. 557/2011 61 straipsnio „Dėl šeimos susijungimo išduotų leidimų gyventi šalyje galiojimo pratęsimas“ 3 dalyje nustatyta:

„Dėl šeimos susijungimo išduoto leidimo gyventi šalyje galiojimas pratęsiamas, jei įvykdytos šios sąlygos:

a) dėl šeimos susijungimo atvykęs asmuo:
   1) turi galiojantį leidimą gyventi šalyje dėl šeimos susijungimo arba nuo šio leidimo gyventi šalyje galiojimo pabaigos praėjo ne daugiau kaip 90 kalendorinių dienų;
   2) išsaugo šeimos arba giminystės ryšius ar faktinę sąjungą, dėl kurių jam buvo leista atnaujinti leidimo galiojimą.

   <…>

b) globėjas:
   1) turi galiojantį leidimą gyventi šalyje arba nuo leidimo gyventi šalyje galiojimo pabaigos praėjo ne daugiau kaip 90 kalendorinių dienų.

<…>“

14 Karaliaus dekreto Nr. 557/2011 pirmosios papildomos nuostatos 4 dalyje nustatyta:

„*Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración* (Imigracijos ir emigracijos valstybės sekretoriatas, Ispanija) vadovo siūlymu, atsižvelgdama į *Secretaría de Estado de Seguridad* (Valstybės saugumo reikalų sekretoriatas, Ispanija) vadovo ir prireikus į *Subsecretarías de Asuntos Exteriores y de Cooperación y de Política Territorial y Administración Pública* (Užsienio reikalų, bendradarbiavimo ir teritorinės politikos ir viešojo administravimo subsekretoriatai, Ispanija) nuomones, *Consejo de Ministros* (Ministrų Taryba, Ispanija) gali, informavusi ir pasikonsultavusi su *Comisión Laboral Tripartita de Inmigración* (Trišalė imigrantų darbo komisija, Ispanija), kai tai pateisinama dėl ekonominių, socialinių ar profesinių aplinkybių ir nereglamentuotais atvejais, kai iškyla ypatingas interesas, duoti nurodymus išduoti leidimą laikinai gyventi šalyje ir (arba) dirbti, kurie gali būti susieti su tam tikru laikotarpiu, darbu ar vieta, atsižvelgiant į minėtų nurodymų arba leidimų gyventi šalyje turinį <…>. Valstybės imigracijos ir emigracijos sekretoriato vadovas, remdamasis Valstybės saugumo sekretoriato vadovo nuomone, šiame reglamente nenumatytomis išimtinėmis aplinkybėmis taip pat gali išduoti atskirus leidimus laikinai gyventi šalyje.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

15 Trys pareiškėjai pagrindinėje byloje, t. y. motina ir du jos nepilnamečiai vaikai, turėjo leidimą gyventi šalyje dėl šeimos susijungimo, o jos sutuoktinis ir abiejų vaikų tėvas buvo globėjas.

16 2021 m. balandžio 22 d. keturi šios šeimos nariai pateikė prašymą išduoti „ilgalaikį leidimą gyventi šalyje“.

17 2021 m. gegužės 27 d. sprendimu kompetentinga nacionalinė institucija dėl ankstesnio teistumo atmetė globėjo prašymą.

18 2021 m. birželio 22 d. sprendimu ši nacionalinė institucija taip pat atmetė pareiškėjų pagrindinėje byloje prašymus, pateiktus šeimos susijungimo pagrindu, motyvuodama taip: kadangi globėjas nebeturėjo leidimo dirbti ir (arba) gyventi šalyje, jų prašymas neatitiko Karaliaus dekreto Nr. 557/2011 61 straipsnio 3 dalies b punkto 1 papunktyje nustatyto reikalavimo.

19 *Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n.º 5 de Barcelona* (Barselonos provincijos administracinis teismas Nr. 5, Ispanija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, gavęs pareiškėjų pagrindinėje byloje skundą, kuriuo prašoma panaikinti tokį sprendimą, pažymi, kad minėtas sprendimas buvo priimtas kompetentingai nacionalinei institucijai pagal Direktyvos 2003/86 17 straipsnį neįvertinus atitinkamų asmenų šeimos santykių pobūdžio ir tvirtumo, jų gyvenimo šalyje trukmės, šeimos, kultūrinių ir socialinių ryšių su šalimi, kurioje jie gyvena, ir su jų kilmės šalimi.

20 Minėto teismo teigimu, kadangi Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalyje nepatikslinti itin sunkių aplinkybių atvejai, pateisinantys atskiro leidimo gyventi išdavimą globėjo šeimos nariams, negalima atmesti galimybės, kad tokia sąvoka apima situaciją, kai dėl šeimos susijungimo atvykę šeimos nariai netenka leidimo gyventi šalyje dėl nuo jų nepriklausančių priežasčių, ypač nepilnamečių vaikų ir asmenų, kurie savo kilmės šalyje yra struktūriškai diskriminuojami, pavyzdžiui, moterų iš tam tikrų trečiųjų šalių, kuriose moteriškos lyties asmenys neturi jokios apsaugos, atveju.

21 Minėtas teismas pažymi, kad Ispanijos teisės aktuose nenumatyta procedūra, kuri leistų suinteresuotiesiems asmenims remtis individualiomis aplinkybėmis ar surengti išankstinę nepilnamečių apklausą, todėl kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos priima sprendimą neatsižvelgusios į dėl šeimos susijungimo atvykusių šeimos narių individualią padėtį. Taigi pastarųjų padėtis iš karto tampa neteisėta. Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, suformuotos 2006 m. birželio 27 d. Sprendime *Parlamentas / Taryba* (C-540/03, EU:C:2006:429, 62–64 punktai) ir 2019 m. kovo 14 d. Sprendime *Y. Z. ir kt. (Sukčiavimas šeimos susijungimo atveju)* (C-557/17, EU:C:2019:203, 51–55 punktai), matyti, kad šios nacionalinės valdžios institucijos, prieš priimdamos sprendimą dėl šeimos susijungimo, turi įvertinti visas konkretaus atvejo aplinkybes; sprendimo negalima priimti automatiškai.

22 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad Karaliaus dekreto Nr. 557/2011 59 straipsnyje, nepaisant Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies formuluotės privalomojo pobūdžio, neminimi pastarojoje nuostatoje nurodyti itin sunkių aplinkybių atvejai. Be to, nors šio Karaliaus dekreto pirmosios papildomos nuostatos 4 dalyje leidimą gyventi šalyje numatyta suteikti teisės aktuose nenumatytais išimtiniais atvejais, atrodo, kad ši dalis neatitinka Direktyvos 2003/86. Minėtas teismas pažymėjo, kad kompetenciją išduoti tokį leidimą gyventi šalyje turi ne teritorinė valstybės administracinės valdžios institucija, atsakinga už leidimų gyventi šalyje išdavimą, o centrinė viešojo administravimo institucija, ir kad tokio leidimo išdavimas priklauso pastarosios diskrecijai, tačiau tai netrukdo sprendimų dėl leidimų gyventi šalyje priimti automatiškai.

23 Šiomis aplinkybėmis *Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n.º 5 de Barcelona* (Barselonos provincijos administracinis teismas Nr. 5) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Direktyvos 2003/86] 15 straipsnio 3 dalies [antras sakinys] ir 17 straipsnis, kuriuose nurodytos itin sunkios aplinkybės, savaime turi apimti visas su nepilnamečiais susijusias aplinkybes ir (arba) tokias, kokios numatytos 15 straipsnyje?

2. Ar nacionalinės teisės aktai, kuriuose nenumatyta išduoti atskiro leidimo gyventi šalyje, užtikrinančio, kad dėl šeimos susijungimo atvykę šeimos nariai, atsidūrę administracinio teisės pažeidimo situacijoje, neliktų joje, kai susiklosto tokios itin sunkios aplinkybės, atitinka [Direktyvos 2003/86] 15 straipsnio 3 dalies [antrą sakinį] ir 17 straipsnį?

3. Ar [Direktyvos 2003/86] 15 straipsnio 3 dalies [antrą sakinį] ir 17 straipsnį galima aiškinti taip, kad teisė gauti atskirą leidimą atsiranda, kai susijungusi šeima netenka leidimo gyventi šalyje dėl nuo jos nepriklausančių priežasčių?

4. Ar nacionalinės teisės aktai, kuriuose, prieš atsisakant pratęsti leidimo gyventi šalyje galiojimą dėl šeimos susijungimo atvykusiems šeimos nariams, nenumatytas būtinas ir privalomas [Direktyvos 2003/86] 17 straipsnyje nurodytų aplinkybių vertinimas, atitinka [Direktyvos 2003/86] 15 straipsnio 3 dalį ir 17 straipsnį?

5. Ar nacionalinės teisės aktai, kuriuose nenumatyta vykdyti specialios nepilnamečių apklausos procedūros prieš atsisakant dėl šeimos susijungimo atvykusiam asmeniui išduoti leidimą gyventi šalyje arba pratęsti jo galiojimą, kai leidimą gyventi šalyje arba atnaujinti jo galiojimą atsisakyta išduoti globėjui, atitinka [Direktyvos 2003/86] 15 straipsnio 3 dalį ir 17 straipsnį, [EŽTK] 6 straipsnio 1 dalį, 8 straipsnio 1 ir 2 dalis ir [Chartijos] 47, 24, 7 straipsnius bei 33 straipsnio 1 dalį?

6. Ar nacionalinės teisės aktai, kuriuose nenumatyta procedūra, vykdoma prieš atsisakant išduoti leidimą gyventi šalyje arba pratęsti jo galiojimą dėl šeimos susijungimo atvykusiam sutuoktiniui, kai globėjui atsisakyta išduoti leidimą gyventi šalyje arba pratęsti jo galiojimą, t. y. procedūra, per kurią galima remtis [Direktyvos 2003/86] 17 straipsnyje numatytomis aplinkybėmis ir prašyti, kad būtų suteikta galimybė likti gyventi šalyje nepertraukiamai, atsižvelgiant į ankstesnį gyvenimą šalyje, atitinka [Direktyvos 2003/86] 15 straipsnio 3 dalį ir 17 straipsnį, [EŽTK] 6 straipsnio 1 dalį, 8 straipsnio 1 ir 2 dalis bei [Chartijos] 47, 24 ir 7 straipsnius bei 33 straipsnio 1 dalį?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo–trečiojo klausimų

24 Pirmuoju-trečiuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar
Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antras sakinys turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiami valstybės narės teisės aktai, kuriuose nenumatyta, kad kompetentinga nacionalinė institucija, remdamasi itin sunkiomis aplinkybėmis, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, turi išduoti atskirą leidimą gyventi šalyje globėjo šeimos nariams, kai jie neteko leidimo gyventi šalyje dėl nuo jų valios nepriklausančių priežasčių arba kai dalis iš jų yra nepilnamečiai vaikai.

25 Siekiant išnagrinėti šiuos klausimus, pirmiausia reikia priminti, kad pagal šios direktyvos 16 straipsnio 3 dalį valstybės narės gali panaikinti globėjo šeimos nario leidimą gyventi šalyje arba atsisakyti pratęsti jo galiojimą, kai globėjo leidimo gyventi šalyje trukmė baigiasi ir šeimos narys dar neturi atskiro leidimo gyventi šalyje pagal minėtos direktyvos 15 straipsnį.

26 Šiuo klausimu visų pirma iš Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos matyti, kad globėjo sutuoktinis arba nesusituokęs partneris ir pilnametystės sulaukęs vaikas, ne vėliau kaip po penkerių gyvenimo metų ir jeigu jie negavo leidimo gyventi šalyje dėl kitų priežasčių nei šeimos susijungimas, turi teisę į atskirą nuo globėjo leidimą gyventi šalyje, tačiau pagal šios nuostatos antrą pastraipą valstybės narės turi teisę tais atvejais, kai šeimos ryšiai nutrūksta, išduoti tokį leidimą gyventi šalyje tik sutuoktiniui arba nesusituokusiam partneriui. Pagal šio 15 straipsnio 2 dalį valstybės narės taip pat gali išduoti atskirą leidimą gyventi globėjo pilnamečiams vaikams ir tiesiosios aukštutinės linijos giminėms.

27 Be to, pagal šios direktyvos 15 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį našlystės, santuokos nutraukimo, gyvenimo skyriumi (separacijos) ar pirmojo giminystės laipsnio tiesiosios aukštutinės ar žemutinės linijos giminaičių mirties atveju atskiras leidimas gyventi šalyje asmenims, atvykusiems dėl šeimos susijungimo, gali būti išduodamas net ir nepasibaigus 15 straipsnio 1 dalyje numatytam penkerių metų gyvenimo šalyje laikotarpiui. Būtent minėto 15 straipsnio 3 dalies antrame sakinyje nustatyta, kad valstybės narės numato nuostatas, užtikrinančias atskiro leidimo gyventi išdavimą itin sunkių aplinkybių atveju.

28 Galiausiai minėtos direktyvos 15 straipsnio 4 dalyje patikslinta, kad nacionalinėje teisėje nustatomos atskiro leidimo gyventi šalyje suteikimo ir galiojimo trukmės sąlygos.

29 Būtent atsižvelgiant į šias pirmines pastabas reikia patikslinti Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antro sakinio, dėl kurio pateikti pirmieji trys klausimai, taikymo sritį.

30 Pirmiausia reikia konstatuoti, kad nei šioje, nei jokioje kitoje šios direktyvos nuostatoje „itin sunkių aplinkybių“ sąvoka neapibrėžiama arba nepateikiama tokių aplinkybių pavyzdžių.

31 Vis dėlto, priešingai, nei per teismo posėdį teigė Ispanijos vyriausybė, tai nereiškia, kad valstybės narės gali vienašališkai nustatyti šios sąvokos apimtį, ir todėl jos turi neribotą diskreciją apibrėžti šią sąvoką savo vidaus teisėje.

32 Iš tiesų reikia konstatuoti, kad, kaip savo išvados 40 punkte nurodė generalinis advokatas, Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrame sakinyje pripažįstama šioje nuostatoje nurodytų šeimos narių teisė ir reikalaujama, kad valstybės narės priimtų nuostatas, kuriomis būtų užtikrintas atskiro leidimo gyventi šalyje išdavimas itin sunkių aplinkybių atveju, ir šiuo klausimu numatyta esminė tokio leidimo gyventi šalyje išdavimo sąlyga, nedarant nuorodos į valstybių narių teisę.

33 Žinoma, kadangi šios direktyvos 15 straipsnio 4 dalyje patikslinta, kad šio atskiro leidimo gyventi išdavimui ir trukmei taikomos sąlygos turi būti apibrėžtos nacionalinėje teisėje, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal šią direktyvą valstybėms narėms suteikta diskrecija dėl atskiro leidimo gyventi šalyje trečiosios šalies piliečiui, atvykusiam į atitinkamos valstybės narės teritoriją dėl šeimos susijungimo, išdavimo, remiantis šios direktyvos 15 straipsnio 3 dalies antru sakiniu, itin sunkių aplinkybių, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, atveju sąlygų turi būti pripažįstama didele (šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo B*elgijos valstybė (Teisė gyventi šalyje smurto šeimoje atveju)*, C-930/19, EU:C:2021:657, 85 ir 86 punktus).

34 Taigi, Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 4 dalyje darydamas nuorodą į nacionalinę teisę, Sąjungos teisės aktų leidėjas nurodė, kad ketino suteikti kiekvienai valstybei narei diskreciją nustatyti sąlygas, kuriomis trečiosios šalies piliečiui, į valstybės narės teritoriją atvykusiam šeimos

susijungimo tikslu, turi būti išduotas atskiras leidimas gyventi šalyje tokių aplinkybių atveju (šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *Belgijos valstybė (Teisė gyventi šalyje smurto šeimoje atveju)*, C-930/19, EU:C:2021:657, 87 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

35 Tačiau pagal suformuotą jurisprudenciją valstybės narės neturi naudotis joms suteikta diskrecija taip, kad pakenktų šios direktyvos veiksmingumui ar tikslui arba pažeistų proporcingumo principą (šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *Belgijos valstybė (Teisė gyventi šalyje smurto šeimoje atveju)*, C-930/19, EU:C:2021:657, 88 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Taigi valstybė narė negali nustatyti tokių griežtų sąlygų, kad jos būtų sunkiai įveikiama kliūtis, praktiškai užkertanti kelią išduoti atskirą leidimą gyventi šalyje (šiuo klausimu žr. 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *C ir A*, C-257/17, EU:C:2018:876, 52 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

36 Darytina išvada, kad valstybės narės, siekdamos nepakenkti
Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrajame sakinyje numatytos pareigos priimti nuostatas, garantuojančias atitinkamam šeimos nariui teisę gauti atskirą leidimą gyventi šalyje itin sunkių aplinkybių atveju, veiksmingumui ar tikslui, negali turėti neribotos diskrecijos laisvės apibrėžti tokio atvejo aplinkybių.

37 Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti į jos turinį, kontekstą ir teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus (2024 m. balandžio 18 d. Sprendimo *Girelli Alcool*, C-509/22, EU:C:2024:341, 77 punktas). Šios nuostatos genezė taip pat gali atskleisti jos aiškinimui reikšmingos informacijos (šiuo klausimu žr. 2022 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį pobūdis)*, C-624/20, EU:C:2022:639, 28 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

38 Pirma, dėl Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antro sakinio formuluotės reikia konstatuoti, kad, kaip savo išvados 49 punkte pažymėjo generalinis advokatas, atsižvelgiant į jų reikšmę bendrinėje kalboje, žodžių junginys „itin sunk[ios] aplinkyb[ės]“, reiškia, kad esama aplinkybių, kurios dėl savo pobūdžio yra labai sudėtingos ar skausmingos atitinkamam šeimos nariui arba dėl kurių atitinkamo šeimos nario padėtis tampa labai nesaugi ar pažeidžiama, viršijanti normaliam šeimos gyvenimui būdingas nelaimes.

39 Antra, toks aiškinimas atitinka šia nuostata ir Sąjungos teisės aktais, kurių dalis ji yra, siekiamą tikslą.

40 Reikia priminti, kad Direktyva 2003/86, kaip matyti iš jos 2, 4 ir 6 konstatuojamųjų dalių, apskritai siekiama užtikrinti šeimos apsaugą ir palengvinti trečiųjų šalių piliečių integraciją valstybėse narėse, sudarant sąlygas gyventi šeimoje ir sujungiant šeimas kurti sociokultūrinį stabilumą (šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimo *Khachab*, C-558/14, EU:C:2016:285, 26 punktą; 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *Belgijos valstybė (Teisė gyventi šalyje smurto šeimoje atveju)*, C-930/19, EU:C:2021:657, 83 punktą ir 2022 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimo *Bundesrepublik Deutschland (Šeimos susijungimas su nepilnamečiu pabėgėliu)*, C-273/20 ir C-355/20, EU:C:2022:617, 58 punktą).

41 Be to, pagal suformuotą jurisprudenciją, su šeimos susijungimu susijusios priemonės turi atitikti pagrindines teises, be kita ko, Chartijos 7 straipsnyje ir 24 straipsnio 2 ir 3 dalyse garantuojamą teisę į privatų ir šeimos gyvenimą, pagal kurias valstybės narės turi nagrinėti prašymus dėl šeimos susijungimo, atsižvelgdamos į atitinkamų vaikų interesus ir siekdamos skatinti šeimos gyvenimą

(šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 13 d. Sprendimo *E.*, C-635/17, EU:C:2019:192, 56 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją, taip pat 2022 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimo *Bundesrepublik Deutschland (Šeimos susijungimas su nepilnamečiu pabėgėliu)*, C-273/20 ir C-355/20, EU:C:2022:617, 59 punktą).

42 Direktyvos 2003/86 15 straipsnis, kaip matyti iš jos 15 konstatuojamosios dalies, visiškai atitinka šį šeimos apsaugos tikslą, nes juo globėjo šeimos nariams, kurie gavo leidimą gyventi šalyje dėl šeimos susijungimo, suteikiama galimybė įgyti atskirą nuo globėjo statusą, siekiant skatinti jų integraciją, sudarant jiems palankesnes sąlygas gauti išsilavinimą, įsidarbinti ir gauti profesinį mokymą.

43 Šiomis aplinkybėmis šios direktyvos 15 straipsnio 3 dalies antru sakiniu siekiama konkretaus tikslo apsaugoti globėjo šeimos narius suteikiant jiems atskirą nuo jo statusą net prieš pasibaigiant penkerių metų gyvenimo šalyje laikotarpiui, suteikiančiam teisę šį statusą įgyti automatiškai pagal šio 15 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą, užtikrinant šiems šeimos nariams teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, ši teisė neišplaukia iš jų priklausomybės nuo globėjo, kai dėl tokios priklausomybės šeima atsiduria itin sunkiose aplinkybėse, dėl kurių, kaip savo išvados 46 punkte nurodė generalinis advokatas, jiems iš tiesų reikalinga apsauga suteikiant atskirą leidimą gyventi šalyje.

44 Atsižvelgiant į tai, reikia pažymėti, kad, priešingai, nei teigia Ispanijos vyriausybė, neturi reikšmės tai, kad atskiro leidimo gyventi šalyje suteikimas pagal minėtos direktyvos 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį galėtų lemti atitinkamų šeimos narių atskyrimą nuo šios šeimos, nes globėjui, praradusiam leidimą gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, galėtų tekti grįžti į savo kilmės trečiąją šalį, nors šie šeimos nariai galėtų ir toliau gyventi šioje valstybėje narėje.

45 Iš tiesų, kaip matyti iš šio sprendimo 40–42 punktų, Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antru sakiniu siekiamas tikslas nebūtinai atitinka platesnį šios direktyvos tikslą. Nors visa šia direktyva siekiama apsaugoti šeimą ją sujungiant, direktyvos 15 straipsnio 3 dalies antru sakiniu savo ruožtu siekiama apsaugoti prieš tai sujungtą šeimą suteikiant atitinkamiems jos nariams atskirą statusą, kuris tam tikrais atvejais gali palengvinti pastarųjų išsiuntimą nuo globėjo ir taip lemti tam tikrų šeimos narių atskyrimą.

46 Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antru sakiniu siekiama, be kita ko, suteikiant atskirą leidimą gyventi šalyje, apsaugoti į priimančiosios valstybės narės teritoriją dėl šeimos susijungimo atvykusį trečiosios šalies pilietį, kuris santuokoje patyrė globėjo smurtą šeimoje (šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *Belgijos valstybė (Teisė gyventi šalyje smurto šeimoje atveju)*, C-930/19, EU:C:2021:657, 69, 70, 85 ir 89 punktus).

47 Tokį sąvokos „itin sunkios aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį, aiškinimą patvirtina 1999 m. gruodžio 1 d. Komisijos pateikto pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl teisės į šeimos susijungimą aiškinamasis memorandumas (COM(1999) 638 *final*, p. 22), pagal kurį šia nuostata, be kita ko, siekiama apsaugoti nuo smurto šeimoje nukentėjusias moteris, kurios neturėtų būti baudžiamos atimant leidimą gyventi šalyje, jei nusprendžia palikti savo namus, ir našles, išsiskyrusias ar atstumtas moteris, kurios atsidurtų itin sunkioje padėtyje, jei būtų priverstos grįžti į savo kilmės šalį.

48 Be to, šie pavyzdžiai sutampa su Direktyvos 2003/86 taikymo gairių 5.3 punkte nurodytais pavyzdžiais, kuriuose kaip itin sunkių aplinkybių, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį, pavyzdžiai nurodyti ne tik smurto šeimoje

prieš moteris ir vaikus atvejai bei atvejai, kai atitinkamas asmuo atsidurtų itin sunkioje šeiminėje padėtyje, jeigu būtų priverstas grįžti į savo kilmės šalį, bet ir tam tikri priverstinių santuokų atvejai arba moterų lyties organų žalojimo pavojus (šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *Belgijos valstybė (Teisė gyventi šalyje smurto šeimoje atveju)*, C-930/19, EU:C:2021:657, 64 punktą).

49 Trečia, tokį aiškinimą patvirtina Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies kontekstas, kurį pirmiausia sudaro kartu skaitomi du šią nuostatą sudarantys sakiniai.

50 Pagal Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį našlystės, santuokos nutraukimo, gyvenimo skyriumi (separacijos) ar pirmojo giminystės laipsnio tiesiosios aukštutinės ar žemutinės linijos giminaičių mirties atveju kompetentingos nacionalinės institucijos, kaip matyti iš žodžio „gali“, naudodamosi savo diskrecija, turi tik teisę išduoti atskirą leidimą gyventi asmenims, atvykusiems dėl šeimos susijungimo, nors tokios aplinkybės jau pačios savaime gali būti laikomos aplinkybėmis, keliančiomis didelių sunkumų atitinkamiems asmenims.

51 Vis dėlto, kaip nurodyta šio sprendimo 32 ir 36 punktuose, pagal minėto 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį valstybės narės įpareigojamos priimti nuostatas, užtikrinančias tokio atskiro leidimo gyventi šalyje išdavimą itin sunkių aplinkybių, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, atveju.

52 Toks laipsniškumas to paties 15 straipsnio 3 dalies struktūroje rodo, kad jo antras sakinys apima atitinkamo šeimos nario nesaugumo ar pažeidžiamumo aspektu dar sudėtingesnes šeimos aplinkybes nei tos, kurias apima šio straipsnio pirmas sakinys, todėl šios aplinkybės turi viršyti normaliam šeimos gyvenimui būdingas nelaimes.

53 Atsižvelgiant į tai, priešingai, nei teigia Ispanijos vyriausybė, iš to negalima daryti išvados, kad yra ryšys tarp minėtos 3 dalies sakinių, t. y. kad šios nuostatos antrame sakinyje nurodytas itin sunkias aplinkybes būtinai turėjo lemti šios nuostatos pirmame sakinyje nurodytų santuokinio ryšio nutrūkimas dėl mirties, santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium (separacijos).

54 Kad Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrasis sakinys neprarastų veiksmingumo ir kad nebūtų paneigtas šia nuostata siekiamas tikslas suteikti atitinkamiems šeimos nariams atskirą nuo globėjo statusą, šioje nuostatoje numatytos situacijos negali būti susiaurintos tik iki sunkumų, kylančių dėl santuokinio ryšio nutrūkimo, kadangi sunkumai, su kuriais gali susidurti globėjo šeimos narys, gali būti nesusiję su tokiu nutrūkimu, o, priešingai, gali kilti dėl santuokinių ryšių išsaugojimo, pirmiausiai smurto šeimoje, priverstinių santuokų ar moterų lytinių organų žalojimo pavojaus atveju, be kita ko, kai, praradęs teisę gyventi šalyje, globėjas galėtų būti įpareigotas grįžti į savo kilmės šalį.

55 Taigi, kaip teisingai teigia Komisija, itin sunkios aplinkybės, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį, turi išplaukti iš atitinkamų trečiųjų šalių piliečių šeiminės padėties plačiąja prasme, neatsižvelgiant į tai, ar ši situacija susijusi su santuokinio ryšio nutrūkimu, ar ne.

56 Tokį aiškinimą patvirtina ir Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punktas, kuriuo, kaip ir Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antru sakiniu, siekiama užtikrinti smurto šeimoje aukomis tapusių šeimos narių apsaugą, tik jį taikant, kai kalbama apie Sąjungos piliečius (šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *Belgijos valstybė (Teisė gyventi šalyje smurto šeimoje atveju)*, C-930/19, EU:C:2021:657, 70 ir 89 punktus).

57 Iš tiesų Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punkte taip pat numatyta, kad skyrybos, santuokos panaikinimas ar registruotos partnerystės nutraukimas nelemia Sąjungos piliečių šeimos narių teisės gyventi šalyje praradimo, kai to reikia dėl ypač sudėtingų aplinkybių; kaip tokių situacijų pavyzdys aiškiai nurodomas smurto šeimoje faktas „santuokai arba registruotai partnerystei dar nenutrūkus“, o tai aiškiai rodo, kad tokios aplinkybės gali susiklostyti santuokiniam ryšiui nenutrūkus.

58 Iš viso to, kas išdėstyta, matyti, jog tam, kad būtų konstatuotos itin sunkios aplinkybės, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį, reikia nustatyti, kad trečiosios šalies pilietis, dėl šeimos susijungimo gyvenantis priimančiosios valstybės narės teritorijoje, dėl šeiminės padėties patiria aplinkybes, kurios dėl savo pobūdžio yra sudėtingos ar skausmingos arba dėl kurių jo padėtis tampa labai nesaugi ar pažeidžiama ir dėl kurių jam iš tikrųjų reikia apsaugos suteikiant atskirą leidimą gyventi šalyje, neatsižvelgiant į tai, ar santuokiniai ryšiai nutrūko, ar ne.

59 Darytina išvada, kad vien to, jog tarp globėjo šeimos narių yra nepilnamečių vaikų, arba to, kad globėjo leidimas gyventi prarastas dėl konkrečių su globėju susijusių aplinkybių, kaip antai jo padarytos nusikalstamos veikos, negali pakakti tam, kad būtų galima pagrįsti atskiro leidimo gyventi šalyje išdavimą remiantis itin sunkiomis aplinkybėmis, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį.

60 Konkrečiai kalbant apie šią antrąją aplinkybę reikia pažymėti, kad šeimos narių leidimo gyventi šalyje praradimas dėl nuo jų valios nepriklausančių aplinkybių atspindi principą, pagal kurį, remiantis Direktyva 2003/86 siekiamais tikslais, primintais šio sprendimo 40 ir 41 punktuose, tol, kol atitinkami šeimos nariai neįgijo savarankiškos teisės gyventi šalyje pagal šios direktyvos 15 straipsnį, jų teisė gyventi šalyje yra išvestinė iš atitinkamo globėjo teisės gyventi šalyje, kuria siekiama skatinti jo integraciją (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Y. Z. ir kt. (Sukčiavimas šeimos susijungimo atveju)*, C-557/17, EU:C:2019:203, 47 punktą).

61 Šiuo klausimu reikia priminti, kad, atsižvelgiant į globėjo svarbą Direktyva 2003/86 nustatytoje sistemoje, atitinka šia direktyva siekiamus tikslus ir jos loginį pagrindą tai, kad globėjo leidimo gyventi šalyje praradimas arba jo nepratęsimas dėl su juo susijusių priežasčių iš principo gali turėti įtakos šeimos susijungimo procesui ir ypač šio globėjo šeimos nariams išduotiems leidimams gyventi šalyje (pagal analogiją žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Y. Z. ir kt. (Sukčiavimas šeimos susijungimo atveju)*, C-557/17, EU:C:2019:203, 46 punktą).

62 Be to, kadangi Direktyvos 2003/86 tikslas, remiantis jos 1 straipsniu, yra nustatyti valstybių narių teritorijoje teisėtai gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams naudojimosi šeimos susijungimo teise sąlygas, ši teisė suteikiama tik tokiems piliečiams, ir tai patvirtina šios direktyvos 2 straipsnio c ir d punktuose pateiktos sąvokų „globėjas“ ir „šeimos susijungimas“ apibrėžtys. Tačiau globėjas, kurio leidimas gyventi buvo panaikintas, nebegali būti laikomas teisėtai gyvenančiu valstybės narės teritorijoje. Taigi *a priori* yra pagrįsta, kad leidimai gyventi šalyje, išduoti šeimos nariams pagal Direktyvą 2003/86, taip pat gali būti panaikinami arba nepratęsiami, o šeimos nariai negali remtis itin sunkiomis aplinkybėmis, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį, remdamiesi vien tuo, kad panaikinimo priežastis nepriklauso nuo jų valios (pagal analogiją žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Y. Z. ir kt. (Sukčiavimas šeimos susijungimo atveju)*, C-557/17, EU:C:2019:203, 48 punktą).

63 Taigi į pirmąjį-trečiąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antras sakinys turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį nedraudžiami valstybės narės teisės aktai, kuriuose nenumatyta, kad kompetentinga nacionalinė institucija, remdamasi itin sunkiomis aplinkybėmis, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, turi išduoti atskirą leidimą gyventi šalyje globėjo šeimos nariams, kai jie neteko leidimo gyventi šalyje dėl nuo jų valios nepriklausančių priežasčių arba kai dalis iš jų yra nepilnamečiai vaikai.

Dėl ketvirtojo–šeštojo klausimų

Dėl priimtinumo

64 Ispanijos vyriausybė tvirtina, kad penktasis klausimas nepriimtinas, nes nesusijęs su Sąjungos teisės aiškinimu. Jos teigimu, nei Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalyje, nei 17 straipsnyje nenumatyta kitų asmenų nei prašymą dėl šeimos susijungimo pateikusio asmens išklausymo taisyklių, o Sąjungos teisėje nėra nuostatų dėl nepilnamečių vaikų teisės pareikšti skundą administraciniame procese.

65 Be to, šis klausimas atrodo hipotetinis, nes nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pirma, nėra jokios informacijos apie pagrindinėje byloje nagrinėjamų nepilnamečių vaikų amžių ir, antra, nurodyta, kad visi atitinkami šeimos nariai pateikė prašymą išduoti ilgalaikį leidimą gyventi šalyje dėl šeimos susijungimo, o tai rodo, kad visi šeimos nariai kartu dalyvavo administracinėje procedūroje. Be to, šis klausimas buvo grindžiamas „nerealia prielaida“, kad nepilnamečiai vaikai galėtų reikalauti teisės gyventi ne su šeima. Bet kuriuo atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kad šių vaikų motina būtų prašiusi juos išklausyti, ir nėra jokių įrodymų, kad tarp jos ir vaikų kyla interesų konfliktas.

66 Reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės aiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nustatytas faktines aplinkybes ir teisinį pagrindą, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prašymo tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinos tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2024 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Sozialministeriumservice*, C-116/23, EU:C:2024:292, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

67 Nagrinėjamu atveju, pirma, reikia konstatuoti, kad klausimas, ar pagal Sąjungos teisę nepilnamečiai vaikai turi teisę būti išklausyti prieš priimant sprendimą, kuriuo atsisakoma pratęsti leidimą gyventi šalyje dėl šeimos susijungimo, yra susijęs su pateikto klausimo esme, o ne su jo priimtinumu.

68 Antra, šio klausimo negalima laikyti hipotetiniu, nes pagrindinė byla, kaip aiškiai nurodyta nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, susijusi su sprendimo, kuriuo kompetentinga nacionalinė institucija globėjui netekus leidimo gyventi šalyje atsisakė dviem pagrindinėje byloje aptariamiems nepilnamečiams vaikams, turintiems leidimą gyventi šalyje dėl šeimos susijungimo, pratęsti šio leidimo galiojimą, teisėtumu.

69 Šiuo klausimu nesvarbu, kad nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nenurodytas tikslus šių dviejų nepilnamečių vaikų amžius. Iš tiesų tai, kad nėra tokios informacijos apie pagrindinės bylos faktines aplinkybes, kurias nustatyti turi tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, neturi jokios įtakos pateikto klausimo priimtinumui, nes tai netrukdo Teisingumo Teismui pateikti nacionaliniam teismui prašomą Sąjungos teisės išaiškinimą ir naudingą atsakymą į šį klausimą.

70 Be to, kalbant apie Ispanijos vyriausybės nurodytas aplinkybes, pagal kurias nagrinėjamu atveju minėti du nepilnamečiai vaikai pateikė prašymą kartu su kitais šeimos nariais, jų motina neprašė jų išklausyti ir nebuvo informacijos apie interesų konfliktą, reikia konstatuoti, kad jos taip pat susijusios su faktinėmis aplinkybėmis, kurių vertinimas priklauso tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, priimančiam sprendimą pagrindinėje byloje, jurisdikcijai. Taigi šios aplinkybės neturi įtakos penktojo klausimo priimtinumui.

71 Todėl reikia pripažinti, kad šis klausimas yra priimtinas.

Dėl esmės

72 Ketvirtuoju–šeštuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2003/86 17 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiami valstybės narės teisės aktai, pagal kuriuos kompetentingai nacionalinei institucijai leidžiama priimti sprendimą atsisakyti pratęsti globėjo šeimos nariams išduoto leidimo gyventi šalyje galiojimą prieš tai neišnagrinėjus individualios jų situacijos ir jų neišklausius, ir, jeigu taip, ar, kai šis sprendimas susijęs su nepilnamečiu vaiku, vaikas taip pat turi būti išklausytas.

73 Pirma, dėl kompetentingos nacionalinės institucijos atliekamo nagrinėjimo apimties reikia priminti, kad, remiantis aiškiu Direktyvos 2003/86 17 straipsnio turiniu, valstybės narės, atmesdamos prašymą, panaikindamos ar atsisakydamos atnaujinti leidimą gyventi šalyje, turi deramai atsižvelgti į atitinkamo asmens šeimos santykių pobūdį ir tvirtumą, jo gyvenimo priimančiojoje valstybėje narėje trukmę, šeimos, kultūrinių ir socialinių ryšių su jo kilmės šalimi buvimą.

74 Todėl įgyvendindama Direktyvą 2003/86 kompetentinga nacionalinė institucija turi, be kita ko, įvertinti individualią atitinkamo šeimos nario situaciją, atsižvelgdama į visas reikšmingas konkretaus atvejo aplinkybes ir prireikus skirdama ypatingą dėmesį atitinkamų vaikų interesams ir siekiui sudaryti palankias šeimos gyvenimo sąlygas. Konkrečiai tariant, tokios aplinkybės kaip atitinkamų vaikų amžius, jų situacija kilmės šalyje ir jų priklausomumo nuo tėvų laipsnis gali daryti įtaką reikalaujamo patikrinimo apimčiai ir intensyvumui (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 13 d. Sprendimo *E.*, C-635/17, EU:C:2019:192, 58 ir 59 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

75 Toks vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į šia direktyva siekiamus tikslus (2022 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimo *Bundesrepublik Deutschland (Šeimos susijungimas su nepilnamečiu pabėgėliu)*, C-273/20 ir C-355/20, EU:C:2022:617, 61 punktas) ir proporcingai bei pagrįstai įvertinant visus esamus interesus (2016 m. balandžio 21 d. Sprendimo *Khachab*, C-558/14, EU:C:2016:285, 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

76 Todėl sprendimas atmesti leidimo gyventi šalyje prašymą negali būti priimamas automatiškai (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Y. Z. ir kt. (Sukčiavimas šeimos susijungimo atveju)*, C-557/17, EU:C:2019:203, 51 punktą ir 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimo *G.S. ir V.G. (Grėsmė viešajai tvarkai)*, C-381/18 ir C-382/18, EU:C:2019:1072, 65 punktą).

77 Darytina išvada, kad sprendimas atsisakyti pratęsti globėjo šeimos nariams išduotą leidimą gyventi šalyje gali būti priimtas tik individualiai, atsižvelgus į visas reikšmingas aplinkybes, be kita ko, į aplinkybes, leidžiančias kompetentingai nacionalinei institucijai įvertinti, ar yra priežasčių, pateisinančių atskiro leidimo gyventi šalyje išdavimą pagal
Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį dėl itin sunkių aplinkybių, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, išnagrinėjus šių šeimos narių padėtį.

78 Šiuo klausimu, kaip matyti iš šio sprendimo 59–63 punktų, žinoma, kad vien tai, jog atitinkami šeimos nariai dėl nuo jų valios nepriklausančių priežasčių prarado leidimą gyventi šalyje arba kad tarp jų yra nepilnamečių vaikų, negali būti pripažinta tokiomis itin sunkioms aplinkybėms. Vis dėlto negalima atmesti galimybės, kad kartu su kitomis suinteresuotųjų asmenų šeimyninio gyvenimo aplinkybėmis, kurios, kaip atrodo, nebuvo nurodytos pagrindinėje byloje, šie veiksniai gali padėti pagrįsti atskiro leidimo gyventi šalyje suteikimą pagal 15 straipsnio 3 dalies antrą sakinį (pagal analogiją žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Y. Z. ir kt. (Sukčiavimas šeimos susijungimo atveju)*, C-557/17, EU:C:2019:203, 54 ir 55 punktus).

79 Antra, dėl teisės būti išklausytam, reikia priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją ši pagrindinė teisė, kurios laikymasis yra privalomas net ir tais atvejais, kai taikytinuose teisės aktuose tai aiškiai nenumatyta (be kita ko, žr. 2014 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *Boudjlida*, C-249/13, EU:C:2014:2431, 39 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), kiekvienam asmeniui užtikrina galimybę tinkamai ir veiksmingai pareikšti savo nuomonę vykstant administracinei procedūrai iki bet kokio sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2022 m. gegužės 12 d. Sprendimo *Boshab / Taryba*, C-242/21 P, EU:C:2022:375, 57 ir 58 punktus bei 2022 m. rugsėjo 29 d. Sprendimo *HIM / Komisija*, C-500/21 P, EU:C:2022:741, 42 ir 43 punktus), tačiau ši teisė nebūtinai reiškia pareigą suteikti šiam asmeniui galimybę pasisakyti žodžiu (2019 m. gegužės 21 d. Nutarties *Le Pen / Parlamentas*, C-525/18 P, EU:C:2019:435, 66 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

80 Be to, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad teisė būti išklausytam taip pat reiškia, jog kompetentinga nacionalinė institucija turi atkreipti reikiamą dėmesį į taip suinteresuotojo asmens pateiktas pastabas, rūpestingai ir nešališkai nagrinėdama visas reikšmingas konkretaus atvejo aplinkybes ir išsamiai motyvuodama savo sprendimą, nes pareiga nurodyti pakankamai išsamius ir konkrečius sprendimo motyvus, kad suinteresuotasis asmuo galėtų suprasti, kodėl jo prašymas buvo atmestas, kyla iš teisės į gynybą paisymo principo (2014 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *Boudjlida*, C-249/13, EU:C:2014:2431, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

81 Nagrinėjamu atveju reikia pritarti Komisijai ir konstatuoti, kad sprendimas atsisakyti pratęsti globėjo šeimos nariams išduotą leidimą gyventi šalyje akivaizdžiai gali neigiamai paveikti šių šeimos narių interesus, todėl, prieš priimant tokį sprendimą, jie turi būti išklausyti kompetentingos nacionalinės institucijos.

82 Dėl klausimo, ar nepilnamečius vaikus taip pat reikia išklausyti, reikia priminti, kad pagal Chartijos 24 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad vaikai galėtų laisvai reikšti savo nuomonę ir kad, sprendžiant su jais susijusius klausimus, į jų nuomonę būtų atsižvelgiama pagal jų amžių ir brandą.

83 Be to, Chartijos 24 straipsnio 2 dalyje reikalaujama, kad kompetentinga nacionalinė institucija visuose su vaikais susijusiuose veiksmuose vadovautųsi vaiko interesais.

84 Remiantis suformuota jurisprudencija, pastaroji nuostata reiškia, kad visuose su vaikais susijusiuose valstybių narių veiksmuose taikant Direktyvą 2003/86 pirmiausia turi būti vadovaujamasi vaiko interesais (šiuo klausimu žr. 2022 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimo *Bundesrepublik Deutschland (Šeimos susijungimas su nepilnamečiu pabėgėliu)*, C-273/20 ir C-355/20, EU:C:2022:617, 42 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

85 Taigi galimybė surengti posėdį, kuris nebūtinas dėl vaiko interesų, turi būti vertinama atsižvelgiant į su šiuo interesu susijusius reikalavimus kiekvienu konkrečiu atveju (šiuo klausimu žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Aguirre Zarraga*, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, 63 ir 64 punktus).

86 Darytina išvada, kad pagal Chartijos 24 straipsnio nuostatas reikalaujama ne išklausyti patį vaiką, o suteikti vaikui galimybę būti išklausytam (šiuo klausimu žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Aguirre Zarraga*, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, 62 punktą).

87 Darytina išvada, kad dėl vaiko teisės būti išklausytam reikalaujama ne būtinai surengti posėdį, o sudaryti vaikui procesines galimybes ir teisines sąlygas, kurioms esant jis galėtų laisvai išreikšti savo nuomonę ir ją užfiksuoti.

88 Taigi, kai sprendimas atsisakyti pratęsti leidimą gyventi šalyje susijęs su nepilnamečiu vaiku, valstybės narės turi imtis visų tinkamų priemonių, kad šiam vaikui būtų suteikta galimybė būti tinkamai ir veiksmingai išklausytam, atsižvelgiant į jo amžių ar brandos laipsnį.

89 Todėl į ketvirtąjį–šeštąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/86 17 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiami valstybės narės teisės aktai, kuriais remiantis kompetentingai nacionalinei institucijai leidžiama priimti sprendimą atsisakyti pratęsti globėjo šeimos nariams išduoto leidimo gyventi šalyje galiojimą prieš tai neišnagrinėjus individualios jų situacijos ir jų neišklausius. Kai toks sprendimas priimamas dėl nepilnamečio vaiko, valstybės narės turi imtis visų tinkamų priemonių, kad šiam vaikui būtų suteikta galimybė tinkamai ir veiksmingai būti išklausytam, atsižvelgiant į jo amžių ar brandą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

90 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

1. 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą 15 straipsnio 3 dalies antras sakinys

turi būti aiškinamas taip:

pagal jį nedraudžiami valstybės narės teisės aktai, kuriuose nenumatyta, kad kompetentinga nacionalinė institucija, remdamasi itin sunkiomis aplinkybėmis, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, turi išduoti atskirą leidimą gyventi šalyje globėjo šeimos nariams, kai jie neteko leidimo gyventi šalyje dėl nuo jų valios nepriklausančių priežasčių arba kai dalis iš jų yra nepilnamečiai vaikai.

2. Direktyvos 2003/86 17 straipsnis

turi būti aiškinamas taip:

pagal jį draudžiami valstybės narės teisės aktai, kuriais remiantis kompetentingai nacionalinei institucijai leidžiama priimti sprendimą atsisakyti pratęsti globėjo šeimos nariams išduoto leidimo gyventi šalyje galiojimą prieš tai neišnagrinėjus individualios jų situacijos ir jų neišklausius. Kai toks sprendimas priimamas dėl nepilnamečio vaiko, valstybės narės turi imtis visų tinkamų priemonių, kad šiam vaikui būtų suteikta galimybė tinkamai ir veiksmingai būti išklausytam, atsižvelgiant į jo amžių ar brandą.

Parašai.